

Internet: www.rotterdam.nl

Van: Sander Hage

Telefoon: 06-28636137

E-mail: bbo@rotterdam.nl

Ons kenmerk: M2206-3765 22bo4512

Onderwerp: Impact van de oorlog in Oekraïne op onze stad

Datum: B&W 5 juli 2022

Aan de gemeenteraad

Onderwerp:

Impact van de oorlog in Oekraïne op onze stad

Op welke gronden deze brief?/Waarom nu voorgelegd?

Uw Raad is op 20 april 2022 (22bb003214) geïnformeerd over impact van de oorlog in Oekraïne op onze stad. Bij de bespreking daarvan is afgesproken dat wij u als College regelmatig informeren met een "Oekraïne-brief".

Relatie met het coalitieakkoord/collegewerkprogramma/begroting/eerder aangenomen moties en gedane toezeggingen:

Op 12 mei hebben wij u in de tijdelijke commissie Bestuur bijgepraat over de opvang en begeleiding van Oekraïense vluchtelingen in Rotterdam. Daarbij heeft wethouder Karremans (portefeuille) u de toezeggingen 22bb003589 en 22bb003588 gedaan die wij in deze brief afdoen.

Toelichting:

In deze Raadsbrief gaan we voornamelijk in op de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne in Rotterdam. Daarnaast informeren wij u aan het eind van deze brief over de impact van de oorlog op onze stad op lange termijn en over de wederopbouw van Oekraïense steden.

Opvang vluchtelingen uit Oekraïne

Situatie nu

Rotterdam biedt aan 2.870 vluchtelingen uit Oekraïne onderdak (registraties in de Basisregistratie Personen 27 juni). Van deze vluchtelingen verblijft 60% (1.670) op gemeentelijke opvangplekken (GOO). Een groot deel van de vluchtelingen uit Oekraïne, 40% (1.200), verblijft bij particulieren (POO). Het gaat om opvang bij familie in huis, bij gastgezinnen thuis of in leegstaande appartementen van particulieren. Sinds begin mei worden in Rotterdam geen nieuwe vluchtelingen meer in de gemeentelijke opvanglocaties geplaatst. Voor gezinshereniging wordt een uitzondering gemaakt. De groep vluchtelingen in Rotterdam bestaat veelal uit moeders met kinderen, stellen, maar ook alleenstaande mannen. Twee bijzondere groepen betreft de ca. 100

mentaal en of fysiek beperkte Oekraïners met hun mantelzorgers en een groep van 70 dove en slechthorende Oekraïners. Rotterdam vangt momenteel bijna 2/3 van alle vluchtelingen in de regio Rotterdam Rijnmond op. In de gehele regio Rotterdam Rijnmond verbleven op 20 juni 4.524 vluchtelingen uit Oekraïne (GOO+POO). Op dit moment keren er vanuit de Rotterdamse opvang niet of nauwelijks vluchtelingen terug naar Oekraïne.

De Richtlijn Tijdelijke Bescherming van de Europese Unie geeft vluchtelingen uit de Oekraïne recht op opvang, medische zorg en onderwijs voor minderjarige kinderen en de mogelijkheid om te werken in Nederland. Vluchtelingen die onder de richtlijn vallen mogen in ieder geval tot 4 maart 2023 in Nederland blijven, zonder dat zij asiel hoeven aan te vragen.

Landelijke doelen en regelgeving

In zijn brief namens het kabinet heeft staatssecretaris Van der Burg (Justitie & Veiligheid) begin maart de landelijke ambitie gesteld op 50.000 opvangplekken voor vluchtelingen uit Oekraïne en de 25 veiligheidsregio's opdracht gegeven daar vorm aan te geven. Eind april heeft de staatssecretaris de landelijke ambitie verhoogd naar 75.000 opvangplekken. Dit betreft alleen gemeentelijke opvangplekken, vooralsnog neemt het Rijk de particuliere opvang in deze telling niet mee. Op 23 juni jl. waren in totaal 66.330 vluchtelingen (Basisregistratie Personen) uit Oekraïne ingeschreven in Nederland (bron: ministerie J&V).

In de commissievergadering van 12 mei is toegezegd om de rijksregels en -procedures aan de raad toe te sturen (toezegging 22bb003589). Er is inmiddels een aanzienlijk aantal documenten door het rijk geproduceerd over de opvang van Oekraïense vluchtelingen¹. Voor de opvang van vluchtelingen in de gemeente Rotterdam zijn met name vier documenten relevant. De handreikingen voor onderwijs, de gemeentelijke en particuliere opvang en de kamerbrief van minister Yeşilgöz-Zegerius en staatssecretaris Van der Burg (J&V) over het activeren van het staatsnoodrecht met bijlagen. U vindt deze vier documenten met bijbehorende bijlagen bijgevoegd bij deze raadsbrief.

Afspraken in de regio

Sinds 9 april 2022 biedt het schip De Volendam aan ca. 1200 vluchtelingen in Rotterdam gemeentelijke opvang. Deze snel gerealiseerde opvang gaf andere gemeenten in de regio tijd om opvangplekken te organiseren. Eind van het jaar wil de regio Rotterdam Rijnmond in totaal 3.000 gemeentelijke opvangplekken (GOO) bieden: 1.500 in Rotterdam en 1.500 in de regiogemeenten. De 3.000 gemeentelijke opvangplekken betreffen 1/25 van de landelijke taakstelling om 75.000 gemeentelijke opvangplekken te realiseren. Door de evenwichtigere herverdeling van GOO in de regio, gaat Rotterdam van de huidige 1.670 GOO naar 1.500 GOO tegen het eind van 2022. Daarnaast houden alle gemeenten in onze regio er rekening mee dat een groot aantal vluchtelingen bij particulieren onderdak (POO) geboden wordt (eind mei circa 1.920 in regio Rotterdam – Rijnmond).

Gemeentelijke opvanglocaties Rotterdam

In Rotterdam zijn op dit moment 6 gemeentelijke opvanglocaties en 1 regionale HUB. De HUB is de locatie waar de eerste opvang van vluchtelingen plaatsvindt. Hier worden intakes gehouden, vindt een eerste medische check en - hulp plaats en kunnen mensen maximaal 72 uur verblijven in afwachting van een opvangplek. Sinds begin mei worden

¹ Andere documenten die betrekking hebben op de opvang van Oekraïense vluchtelingen zijn beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/opvang-vluchtelingen-uit-oekraïne/documenten>

Oekraïense vluchtelingen die zich op de HUB melden op opvangplekken buiten Rotterdam geplaatst.

De opvang op de 6 gemeentelijke locaties is tijdelijk, het gaat om de schepen Azolla, Alemannia, Volendam, een pand aan de Smirnoffweg, een pand aan de Charloisse Lagedijk en een aantal kamers in het gebouw Simeon en Anna aan de Strevelsweg. Op deze locaties hebben gezinnen een eigen kamer en wordt voor hen gekookt (geen eigen kookgelegenheid). Op de locaties organiseren Leger des Heils, St. Mano, St. Ontmoeting en Pameijer sociale begeleiding en dagbesteding zoals beweging en taallessen. Vluchtelingen waar het leefgeld nog niet voor geregeld is, kan een zogenoemd maatwerkbudget worden geboden voor basisbehoeften, bijv. verzorgingsproducten. Er wordt gezorgd voor inschrijving op school en actief ingezet op het begeleiden naar werk. Gedurende de zomervakantie worden op de locaties van de gemeentelijke opvang educatieve en recreatieve activiteiten georganiseerd voor kinderen en jongeren. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht bij bestaande activiteiten die in Rotterdam plaatsvinden. Voor alle Oekraïense vluchtelingen is met behulp van een fonds en *crowdfunding* een Rotterdampas beschikbaar. Hiermee kunnen ze gratis of tegen gereduceerde prijs deelnemen aan activiteiten.

Vervangende gemeentelijke opvanglocaties

Per 14 september eindigt de opvang op het schip de Volendam waar 1200 vluchtelingen uit Oekraïne verblijven. Grootschalige opvang in deze vorm is, nu het verblijf langer duurt, niet wenselijk. Vanuit de GHOR wordt gewaarschuwd voor de risico's van een coronauitbraak de komende weken. Tegelijk heeft de eigenaar van het schip, de Holland America Lijn (HAL), aangegeven om bedrijfsmatige afwegingen niet te willen verlengen. Er ligt daarmee een forse opgave om te zorgen dat eind van het jaar voldaan kan worden aan de regionale afspraak van 1.500 gemeentelijke opvangplekken in onze stad. Daarbij wordt, samen met partners, gewerkt aan onconventionele oplossingen. Denk aan het inrichten van voormalig zorgcentra, kantoorpanden of leegstaande woningen die op termijn gesloopt gaan worden. Uitgangspunt is dat zoveel mogelijk meer duurzame opvangplekken worden gecreëerd voor de duur tot 1 jaar en met eigen kookgelegenheid, zonder dat verdringing op de reguliere woningmarkt plaatsvindt.

Zorg en ondersteuning

Zoals u in de vorige raadsbrief (22bb003214) heeft kunnen lezen, kunnen Oekraïners vanwege hun Europese status vrij in de Europese Unie verblijven en gebruik maken van de reguliere gezondheidszorg. De Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) van de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond (VRR) en zorgorganisaties coördineren voor de opgevangen vluchtelingen toegang tot de reguliere gezondheidszorg, tandheelkundige noodhulp en farmaceutische zorg. Medewerkers van de Vraagwijzer houden spreekuur in het Oekraïnehuis – een ontmoetingsplek voor Oekraïense vluchtelingen – waar de medewerkers vragen beantwoorden van vluchtelingen over o.a. leefgeld, vervoer en kinderopvang. Het speciaal ingerichte wijkteam houdt zich bezig met meervoudige problematiek van de vluchtelingen, op de locaties. Zo nodig doen de wijkteams huisbezoeken bij particuliere opvang.

Tijdens de commissievergadering van 12 mei 2022 is toegezegd terug te komen op de vragen van de heer Vonk van de ChristenUnie over de zorg voor Oekraïners in relatie tot religieuze organisaties (toezegging 22bb003588). De heer Vonk stelde dat Oekraïense vluchtelingen gewend zijn aan een ander zorgsysteem en daarom soms weinig vertrouwen hebben in de Nederlandse zorg. Zijn eerste vraag was of religieuze organisaties actief

worden ingezet om de brug tussen Oekraïense vluchtelingen en de Nederlandse zorg te slaan. Samen met de GGD-GHOR, het Oekraïens Huis en de gemeentelijke opvanglocaties geven we voorlichting over het Nederlandse zorgsysteem. Naast het wegnemen van wantrouwen is dit belangrijk voor het verwachtingenmanagement. Daarnaast heeft de heer Vonk gevraagd of religieuze organisaties zelf betrokken zijn bij de psychosociale zorg en omgaan met zingevingsvraagstukken van Oekraïense vluchtelingen. Op eigen initiatief van de kerken en Oekraïners vinden er Oekraïens religieuze diensten en andere activiteiten plaats, bijvoorbeeld een wekelijkse kerkdienst op de Volendam. Hiermee stellen wij voor de toezegging af te doen.

Covid-19

Op de opvanglocaties is expliciet aandacht voor Covid-19. Zo wordt er voorlichting en informatie op (opvang)locaties gegeven, kunnen de vluchtelingen zich laten vaccineren in de reguliere vaccinatielocaties en zijn er vaccinatiemomenten geweest op opvanglocaties. Er wordt uitbraakmanagement toegepast passend bij de locatie en de doelgroep.

Onderwijs

In de (nood)wet Verplaatsing Bevolking staat dat de burgemeester zorgdraagt voor onderwijs aan vluchtelingen in de leerplichtige leeftijd (5 t/m 16 jaar). Zoals u in de vorige raadsbrief (22bb003214) heeft kunnen lezen is er de afgelopen maanden hard gewerkt om onderwijs voor Oekraïense leerlingen te organiseren. In Rotterdam verblijven ca. 750 Oekraïense kinderen in de leerplichtige leeftijd. Ongeveer 130 van hen volgen op dit moment ISK-onderwijs (internationale schakelklassen) en regulier onderwijs in de wijken. 275 leerlingen in de leeftijd van 6 tot 16 jaar wordt onderwijs geboden in de tijdelijke Oekraïense school aan de Grift. Zo'n 340 leerlingen (die tot half juni niet stonden ingeschreven op Rotterdamse scholen) hebben digitaal Oekraïens onderwijs gevolgd.

In april 2022 heeft de gemeente, samen met Rotterdamse onderwijsbesturen, het voormalige Zuider Gymnasium aan de Grift gereed gemaakt voor tijdelijk onderwijs aan Oekraïense kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 16 jaar. De lessen op de Oekraïense school de Grift werden ingericht volgens het onderwijssysteem zoals de kinderen dat thuis in Oekraïne gewend waren. De leerlingen volgden er met hulp van onder meer gevluchte Oekraïense docenten, digitaal onderwijs. Dat werd verzorgd door scholen in Oekraïne. Personeel van de onderwijslocatie werd vooral georganiseerd vanuit de Oekraïense gemeenschap, aangevuld met ondersteunend personeel vanuit het reguliere onderwijs. Daarnaast boden welzijnsorganisaties extra ondersteuning op het gebied van dagbesteding en zorg (zoals bijvoorbeeld traumaverwerking). De kinderen hebben les gekregen in hun eigen taal. Dankzij de inzet van velen, is er voor de kinderen de afgelopen maanden op deze locatie een veilige en plezierige leeromgeving gecreëerd.

Kinderen van de Oekraïense school de Grift gaan vanaf het nieuwe schooljaar (vanaf 22 augustus) instromen naar Nieuwkomersonderwijs. Zo wordt dit in Rotterdam ook voor andere nieuwkomers georganiseerd (volgens de landelijke richtlijn). Parallel aan de opening van de tijdelijke Oekraïense school is daarom in aanloop naar het nieuwe schooljaar, samen met Rotterdamse schoolbesturen, Stichting Boor, LMC en RVKO hard gewerkt aan de opschaling van het nieuwkomersonderwijs. Aan het nieuwkomersonderwijs zit echter ook een plafond; meer instroom heeft impact op de beschikbare capaciteit. Gemeente en schoolbesturen anticiperen hierop, met als uitgangspunt dat het reguliere onderwijs op sterkte blijft. Er is immers al een nijpend lerarentekort en in de coronatijd hebben veel leerlingen onderwijsachterstanden opgelopen.

Op 20 juni 2022 is in het Oude Westen (Toni Koopmanplein) de schakelschool 'De Gaffel' geopend. Deze locatie biedt plek aan kinderen van 4 tot en met 12 jaar. Op deze locatie wordt ISK-onderwijs aangeboden in combinatie met Oekraïens onderwijs. De lessen worden hier na de zomervakantie, op 22 augustus, weer hervat. Oekraïense ouders met kinderen in de leeftijd 5-12 jaar kunnen hun kind inschrijven op deze basisschool. Leerlingen van 12-16 jaar krijgen na de zomer (vanaf 22 augustus) plek in schakelklassen voor het voortgezet onderwijs, op basis van hun instroomniveau. Met ingang van 20 juni 2022 is gestart met het inschrijven en toetsen van leerlingen. Leerlingen in de leeftijd van 16 – 18 jaar kunnen ook instromen naar VO Nieuwkomersonderwijs.

In de leeftijd van 16 jaar en ouder is er momenteel een groep kinderen in afwachting of zij door kunnen stromen naar mbo, hbo of wo. Voor leerlingen die willen instromen in het mbo of hoger onderwijs, maar nog geen beroep kunnen doen op landelijke regelingen zoals de studiefinanciering, zijn we in gesprek met het Rijk en (onderwijs)partners welke alternatieven er zijn.

Tot slot zijn er voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar, diverse speelplekken ingericht op de Oekraïense school en tegenover opvanglocatie De Volendam. Hier kunnen ouders drie ochtenden per week terecht. De speelplekken zijn een aanvulling op de peuter- en kinderopvang. Ook bij deze opvang speelt personeelsschaarste, waardoor deze beperkt beschikbaar is. Ondanks al deze stevige uitdagingen zijn we als stadsbestuur trots op wat de onderwijspartners en partners kinderopvang in korte tijd hebben gerealiseerd en dankbaar voor de inzet die hierop door de vele betrokkenen wordt gepleegd.

Leefgeld

Vluchtelingen uit Oekraïne ontvangen op basis van de ministeriële Regeling opvang ontheemden Oekraïne leefgeld. Dit leefgeld verstrekken we aan de hand van een BNG-pas waarop het wettelijk bepaalde bedrag wordt gestort. Per 9 juni zijn er 1.393 BNG-passen verstrekt in Rotterdam, waarmee er 2.064 mensen worden voorzien van leefgeld. De vluchtelingen hebben vooralsnog geen recht op een bijstandsuitkering.

Werk

Vluchtelingen uit Oekraïne hebben de mogelijkheid om in Nederland te werken. De werkgever hoeft dan geen tewerkstellingsvergunning aan te vragen. Wel is er een meldingsplicht. Werkgevers zijn verplicht om ten minste twee werkdagen voor het begin van het werk dit bij het UWV te melden. Doen zij dit niet dan kunnen ze een boete krijgen. De meldplicht is er onder meer voor om zicht te houden op de mensen die aan het werk gaan. Om misstanden zoals onderbetaling en slechte arbeidsomstandigheden te signaleren en het risico hierop te verkleinen, biedt de gemeente met partners hulp aan richting werk. Dit gebeurt zowel in het Oekraïnehuis als op enkele gemeentelijke opvanglocaties. Vluchtelingen uit Oekraïne die aangeven te kunnen en willen werken, kunnen een profiel maken in het matchingsplatform HalloWerk. Via dit matchingsplatform komen Oekraïense vluchtelingen, werkgevers en betrouwbare intermediaire partners met elkaar in contact. Ook worden er in het Oekraïnehuis en op verschillende locaties in de stad regelmatig werkgevers uitgenodigd voor bijvoorbeeld speedmeets. Eind mei waren er 170 HalloWerk profielen aangemaakt en zijn er 75 vluchtelingen aan een baan geholpen, voornamelijk in de detailhandel en de horeca. Daarnaast hebben mensen zelfstandig werk gevonden met behulp van de gastgezinnen waar ze zijn opgevangen of via overige initiatieven die hebben plaatsgevonden vanuit de gemeentelijke opvanglocaties.

Vooruitblik

Het gemeentelijke programma Opvang Vluchtelingen Oekraïne heeft komende (zomer)periode de volgende prioriteiten

- a. Vertrek de Volendam
- b. Creëren gemeentelijke opvangplekken
- c. Optimaal inzetten particuliere opvang

ad a. vertrek de Volendam

Per 14 september eindigt de opvang op het schip de Volendam en moet aan 1200 vluchtelingen elders een opvangplek worden aangeboden (Noodwet). Hierover zijn afspraken gemaakt in regio-verband: voor 1 september worden 500 plekken gecreëerd en gereserveerd in de regiogemeenten, Rotterdam zorgt voor 700 plekken. In samenwerking met het Leger des Heils, dat sociale begeleiding op het schip organiseert, wordt deze operatie vormgegeven. Op basis van een gesprek met vluchtelingen wordt een passend aanbod gedaan voor een opvangplek in de gemeentelijke of particuliere opvang. Met de uitverhuizing van de Volendam ontstaat ook een evenwichtiger verdeling van vluchtelingen over de regio.

ad b. 1.500 gemeentelijke opvangplekken

De gezamenlijke inzet van de regio is 3.000 opvangplekken eind 2022, waarvan 1.500 in de regiogemeenten en 1.500 in Rotterdam. Dat is een forse opgave, mede met het oog op het vertrek van de Volendam per 14 september.

ad c. optimale inzet particuliere opvang

In Rotterdam verzorgen ca 450 gastgezinnen de opvang van bijna 1200 vluchtelingen uit Oekraïne. Door een enquête, huisbezoeken, casuïstiek, gastgezinnen café is steeds beter zicht op deze vorm van particuliere opvang.

In de meeste gevallen gaat het goed. Wel zijn er veel praktische vragen. Verwacht wordt dat een deel van de gastgezinnen en vluchtelingen in de komende periode op zoek gaat naar een andere vorm van opvang. Dat gaan we organiseren met Refuge Home die in Zuid Holland 800 gescreende gastgezinnen hebben. De mogelijkheid van een gastgezin gaan we ook bieden aan een deel van de bewoners van de Volendam (maatwerk). In onze gesprekken met het Rijk, G4 en de Veiligheidsregio is de erkenning van de particuliere opvang en gemeentelijke inzet die dit vraagt, een belangrijk punt van aandacht.

Financiën

Vanuit het Rijk worden er vanuit verschillende ministeries financiële regelingen opgesteld om de kosten die gemeenten maken voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen te dekken. Voor een aantal regelingen geldt dat de werkelijk kosten worden vergoed, hier zit voor de gemeente geen risico. Voor de regeling waarbij een normbedrag (bijvoorbeeld een vast bedrag per geleverde opvangplek) van toepassing is, geldt dat vanuit het programma strak wordt gestuurd op de uitgaven. Het Rijk heeft gesteld dat gemeenten in principe geen financieel nadeel mogen hebben a.g.v. de uitvoering van de opdracht voor de opvang. Hierover is periodiek overleg met het Rijk en is de administratie dusdanig opgebouwd dat de gemeente in staat is om aan te geven wanneer het normbedrag niet toereikend is om de werkelijke kosten te kunnen dekken. Vooralsnog zijn hier nog geen reserveringen voor gedaan.

Bij het Rijk hebben we tevens aandacht gevraagd voor het feit dat de gemeente ook zorg en ondersteuning organiseert voor vluchtelingen in de particuliere opvang, maar dat afsprakenpakket nog niet compleet is, zoals dat bij GOO wel het geval is.

Impact oorlog langere termijn

Uw raad is op 20 april 2022 (22bb003214) geïnformeerd over impact van de oorlog in Oekraïne op onze stad. Bij de bespreking daarvan is afgesproken dat wij u als College regelmatig informeren met een "Oekraïne-brief". Daarbij kijken wij ook naar de gevolgen van deze Oekraïne-crisis voor de langere termijn zoals het perspectief voor vluchtelingen die hier langer willen of moeten blijven, de gevolgen van de versterkte inflatie (als gevolg van sancties Rusland) op de meest kwetsbaren in onze stad, de hoge energieprijzen, dreigende gas- en olietekorten, grondstoffen-schaarste en lange levertijden die bepaalde economische sectoren raken, zoals de havenindustrie, glastuinbouw, horeca en de detailhandel. Het Rijk, bedrijfsleven en gemeente zullen hier in samenwerking op moeten acteren. In het najaar zal het college uw raad informeren over de hierin te nemen stappen.

Wederopbouw Oekraïense steden

Op 19 mei jl. heeft de gemeente Rotterdam tijdens een Rondetafelgesprek met de Vaste Tweede Kamercommissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over het herstel en wederopbouw gesproken over de rol van (Nederlandse) steden bij de wederopbouw van Oekraïne. Hierbij is aangegeven dat de gemeente Rotterdam, mede gelet op haar geschiedenis, bereid is relevante expertise te delen in een nationale en Europese aanpak rondom de wederopbouw van Oekraïne. Deze expertise zit voornamelijk in stedenbouwkundige ontwikkelingen en transitie zoals energie, biodiversiteit, mobiliteit openbare ruimte, klimaatbestendigheid en haven, waarbij ook Rotterdamse partijen buiten de gemeente bereid zijn mee te denken.

Om deze expertise optimaal in te zetten, is het belangrijk dat Oekraïense steden eerst in staat zijn om het voortouw te nemen bij hun wederopbouw, prioritering in behoeften en duidelijke articulatie van hulpvragen. Hierin ligt een nadrukkelijke rol van het Rijk om te coördineren dat de Nederlandse expertise zo goed mogelijk terecht kan komen. Om deze reden zullen wij als gemeente op dit moment geen losse initiatieven steunen.

Na het zomerreces zullen wij u opnieuw informeren over de laatste stand van zaken met betrekking tot de opvang van Oekraïense vluchtelingen in onze stad.

Burgemeester en Wethouders van Rotterdam,

De secretaris,

V.J.M. Roozen

De burgemeester,

A. Aboutaleb

Bijlagen

1. Handreiking Gemeentelijk Opvang Oekraïners
2. Handreiking Particuliere Opvang Oekraïners
3. Handreiking Onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne
4. Tweede Kamerbrief over staatsnoodrecht
5. Toelichting vanuit het Rijk op het staatsnoodrecht, deel 1
6. Toelichting vanuit Rijk op het staatsnoodrecht, deel 2
7. Toelichting vanuit Rijk op het staatsnoodrecht, deel 3
8. Overzicht van juridische varianten